

Reisverslag werkbezoek van Luus Heeren, Lodewijk Vermeulen en Theo van den Bergh naar Kenia van 5 oktober tot 24 oktober 2017:

De reis was gepland na de verkiezingen in augustus. Nadat de rechter onrechtmatigheden had vastgesteld zijn er hervverkiezingen afgesproken. Historisch gezien in Afrika een unicum, maar voor ons lastig. Deze zouden namelijk precies tijdens ons werkbezoek worden gehouden. Daarom besloten we de reis uit te stellen. Toen de hervverkiezingen plotseling werden verplaatst naar 26 oktober besloten we alsnog te gaan, we hadden immers al tickets. Tijdens ons verblijf in Kenia trok de oppositieleider Raila Odinga zich terug als kandidaat en riep op tot boycot van de verkiezingen. Daar hebben we in deze drie weken wel het nodige van meegekregen.

De auto had door de barricades al problemen om tijdig op het vliegveld te zijn. Maar de nieuwe chauffeur Michael en Florence wisten er uiteindelijk te komen. Het eerste gesprek vond plaats bij Gaudencia thuis samen met de hoofdcoördinatoren Florence en Anne. We wilden vooraf met dit drietal praten over het afbouwen van de ondersteuning in de oudste dorpen. Natuurlijk vonden ze de boodschap niet fijn. Temeer omdat we niet met het project stoppen, maar voor kortere tijden weduwen in nieuwe dorpen willen gaan ondersteunen. Iedereen weet dat het doel is om weduwen zelfstandig te maken en ze daarna los te laten. Dat loslaten is niet gemakkelijk, maar wel nodig. Rentia heeft dit in 2007 al aangegeven, dus wordt het hoog tijd om dit te concretiseren.

Luus benadrukt wat de weduwen inmiddels al hebben bereikt en dat er in de oudere dorpen al heel wat bedrijfjes zijn. Dus verplaatsen de vragen van de weduwen zich naar de tweede prioriteit en dan met name de vraag om schoolgeld. Juist dit schoolgeld zouden ze uit hun eigen middelen moeten financieren. Gaudencia, Florence en Anne beseften heel goed dat het nodig is. Ze zijn uiteindelijk blij met het gesprek en ondersteunen de aanpak. Gaudencia gaf aan dat de Selfhelpgroups zeker zouden blijven bestaan. De weduwen praten er met elkaar en vangen elkaar op. Tijdens het samenzijn gaat het over meer dan alleen de projectzaken. De weduwengroepen zullen zeker doorgaan en blijven geregistreerd bij het ministerie van Gender, ook al kost dat jaarlijks geld.

Vermoeid van de lange reis, maar voldaan door het gesprek vertrokken we naar Awasi. Dat duurde echter een uurtje langer dan gepland omdat we in de bush een lekke band reden en de reserveband te slap stond. Onderweg naar Awasi viel ons op dat we de gebruikelijke politiestopplaatsen misten. Op dit soort plaatsen zoekt de politie een probleem aan je auto om zo op een illegale manier geld bij te verdienen. Alom was aan de mensen te merken dat er spanning heerste. In het donker bij het guesthouse aangekomen wachtte ons een verrassing. In geen jaren was het zo schoon geweest.

De eerste grote klus was de vergadering met de coördinatoren en voorzitters van Kisumu-east. Deze vond plaats in de vergaderzaal van het guesthouse. Luus prees hun kracht en vooruitgang en gaf aan dat we ons geleidelijk aan gaan terugtrekken en hoe we dat gaan doen. Hoewel het niet met gejuich werd ontvangen, werd het begrepen en aanvaard. Lodewijk verwoordde het belang van bewijzen, zodat we die aan de donateurs kunnen tonen. Hij stond uitdrukkelijk stil bij de schoolgeldbewijzen. Dit jaar

is dat echt problematisch verlopen. Afgesproken werd dat de vrouwen die de bewijzen voor schoolgeld niet leveren geen schoolgeld meer ontvangen. Tevens wees hij erop dat weduwen die in de Selfhelpgroups niet actief meewerken ook geen geld meer krijgen.

Theo legt het doel van het project nog eens uit. Het bestuur gaat terug naar de basis en dat is zelfredzaamheid van de weduwen. Daarom is onze eerste prioriteit de bedrijvigheid, zodat

ze door kunnen als wij er niet meer zijn. Omdat de jaarinkomsten van het Kenya Project in Nederland wisselend zijn, volgt daarna pas de tweede prioriteit "de dingen die daarnaast nodig zijn". Hierbij is het deel schoolgeld inmiddels te groot geworden. Vervolgens stonden we stil bij de "needs" van 2017 en wat daarvan inmiddels is gerealiseerd. Tot slot werd gezamenlijk een conceptplan "needs 2018" opgesteld. Voor 1 december maken ze het definitief. Luus sloot de vergadering met de mededeling dat deze week het geld wordt overgemaakt voor tien koeien en tien geiten. Werd het toch nog bijna een feestje.

De volgende dag een behoorlijke reis naar Katito. Daarna het stuk grond bekeken dat ze met eigen geld helemaal hebben omheind. Ze willen er een bedrijventerrein van maken, waar spullen worden gemaakt en verkocht. Elk project in Kenia moet tegenwoordig voorzien zijn van een toilet. Die start was reeds gemaakt. Er was al een gat van drie bij drie meter en twee meter diep gegraven. Ze willen graag een stenen gebouw en vroegen of dat mogelijk was. Wij geven aan, met een goed onderbouwd plan, een begroting en het akkoord van de voorzitters- en coördinatorenvergadering zullen wij kijken wat mogelijk is. Daar gaan ze aan werken. In de vergadering sprak Theo zijn verwondering uit over het feit dat witte mensen en zeker mannen met zoveel aanzien worden behandeld. Zelfs een van hun rapporten was gericht aan Theo. Het was een mooie aanleiding om te benadrukken dat we een bestuur hebben bestaande uit vijf personen, van wie er drie vrouw zijn. Bovendien heeft Luus als voorzitter de leiding van de delegatie.

Op maandag begonnen we om 10:00 uur in Ahero met een vergadering met de weduwen. De inkomsten van de molen zijn minimaal. Daarom is het goed dat ze sinds kort ook een tent hebben met 50 stoelen om te verhuren. Dit loopt goed en van de winst hebben ze al 15 stoelen bijgekocht. Na nog wat informatie gekregen te hebben over de winsten van de subdorpen en de microfinanciering en de actieve en niet-actieve weduwen, trokken we de conclusie dat het prima is om hier af te bouwen. Er kwam nog een vraag voor een stuk land in Nyamkebe. We antwoordden dat zo'n vraag via hun coördinator ingebracht moet worden in de vergadering met alle coördinatoren en voorzitters. Daar wordt bepaald of dit prioriteit heeft voor de "needs 2018".

In Alendu was de ontmoeting met de weduwen in het eetcafé. Niet iedereen was gekomen. Heel begrijpelijk als je hoort dat ze drie uur moeten lopen om hier te komen. Het gebruik van de checklist om land te kopen heeft hier zeker gewerkt. Het heeft er zelfs toe geleid dat uiteindelijk een ander stuk is gekocht dan was gepland. Het nieuwe stuk grond heeft ondanks droogte en later weer veel regen, toch een mooie oogst opgeleverd van gierst en maïs. De klei in deze streek wordt ook voor het maken van stenen gebruikt. Daardoor wonen de meeste mensen, ook enkele weduwen, hier in een stenen huis. Vanwege concurrentie loopt de verkoop van de stoofpotten niet meer zo goed, maar de verkoop van hout wel. We kochten nog autobandslippers en rieten manden en kochten 40 broodjes om uit te delen. Angst voor de mannen in het bestuur hebben we besproken. Hoewel ze aangaven dat ze ons immers goed kennen, speelt dit wel degelijk. Er is zeker een autoritaire afstand en er zijn forse culturele verschillen. Daar moeten we echt rekening mee houden.

Masogo was vanaf het begin een prima parish, maar de laatste bezoeken waren we wat minder tevreden. Van alle bedrijvigheid verhogen hier de suikerrietvelden de levensstandaard het meest. De broodbakkerij loopt ook goed. Bij het bespreken van het schoolgeld, kwamen de weduwen ineens wel met de gevraagde bewijzen. Vele succesverhalen werden verteld. Helaas niet allemaal onderbouwd met een financiële rapportage, ondanks dat dit wel was beloofd tijdens de laatste twee werkbezoeken.

Ook hier besprak Luus wat de weduwen al hebben bereikt in al die jaren. Trotse vrouwen met hun kinderen op school, werkzaam binnen een groep, mooie kleren. Gelijk maar aangekondigd dat ook hier vanaf 2019 wordt afgebouwd.

In Ahero hebben we uitgebreid met Florence gesproken over haar opvolging. Zij wil vanaf haar 70^e verjaardag op 3 maart 2019 haar werkzaamheden voor het Kenya Project als hoofdcoördinator beëindigen. Olga is genoemd als optie om haar op te volgen. We moeten zelf met haar in gesprek om te kijken wat haar mogelijkheden zijn. Ook gaf Florence aan dat het verstandig is om in Kogola een zelfstandige parish te beginnen. Dit gaan we in het bestuur bespreken.

Vanwege de politieke onrust rond de hervverkiesingen zijn er in Kisumu demonstraties met wegblokkades en kampvuren midden op straat. Woensdag kwamen we zonder problemen de stad uit langs een omweg en ook weer terug. De demonstraties beginnen meestal rond om 9:00 uur en duren tot ongeveer 15:30 uur. Door eerder te vertrekken en later terug te komen mijden we de problemen. Met Anne bezoeken we het nieuwe voedselveld in Ojolla. Voorheen huurden de weduwen het veld.

De grote stenen hebben ze afgevoerd en verkocht. Ze waren vrolijk en heel voldaan. Het maïsveld met boontjes ertussen stond er werkelijk prima bij. Onze nieuwe chauffeur Michael sprak er ongevraagd zijn bewondering over uit. Tijdens de vergadering in het eetcafé werd de gebruikelijke agenda afgewerkt. De bedrijven liggen al maanden vrijwel plat door de onrust rond de verkiezingen. Ze zijn bang om geen schoolgeld meer te krijgen. Hier gaan vijftien meisjes naar school en vijf jongens. Trots vertelden ze dat er inmiddels vijf kinderen op de hogere school zitten en zelfs een op de universiteit. De opkomst was heel goed.

's Middags naar Obambo vertrokken, waar we een stuk land, een ploegbedrijf en een tent met 50 stoelen hebben verstrekt. Het stuk land was nog niet bewerkt, maar zal er naar eigen zeggen in januari bij ons volgende bezoek spik en span bijliggen. De ossen van het ploegbedrijf zagen er prima uit. Zowel de opvang van de ossen als de opslag van de tent zijn

goed geregeld. Bij de pastorie van father Joachim hebben we onder de boom vergaderd. Op onze vraag of ze een huis konden laten bouwen met het bedrag dat we daarvoor sturen, kwam het antwoord dat ze veel meer moeten betalen dan 10%. Hierop spreken we af dat in de coördinatoren- en voorzittersvergadering een gemiddelde prijs zal worden uitgerekend.

Doordat de kinderen via het Kenya Project naar de middelbare school konden gaan, zijn er van deze groep twee studenten naar het Teacher Trainings Centre en een naar de universiteit kunnen gaan. Ze vertellen trots dat ze met de weduwengroepen op eigen kosten een soort retraite hebben. Terug in Kisumu waren de rellen geëindigd, al lagen de stenen nog op diverse plaatsen op de weg.

Donderdag hebben we een oriënterend gesprek met Florence en Olga over mogelijke opvolging. Olga blijkt goed op de hoogte van het Kenya Project, is zelf ook weduwe met twee kinderen en probeert op allerlei manieren de eindjes aan elkaar te knopen. Vele weduwen kennen haar al omdat zij ook als maatschappelijk werker met hun kinderen heeft gewerkt. Olga beheerst digitale vaardigheden. Ze heeft al eerder met Florence gewerkt en haar zelfs tijdens ziekte vervangen. Ze zou door Florence dit jaar ingewerkt kunnen worden en alvast bepaalde taken uitvoeren. Ook duidelijk gemaakt dat het om een vergoeding gaat en niet om een loon. Ze is heel enthousiast over het idee. We komen hier volgende week met haar op terug.

Vrijdag 13 oktober vertrekken we vroeg uit Kisumu via een omweg om de wegblokkades en demonstraties voor te zijn naar Nyamonye om voor vier dagen bij zuster Elizabeth en de gehandicapte kinderen te verblijven. In Reru hadden we een vergadering met Anne en de weduwen. Hier enthousiaste verhalen over de bedrijven en de microfinanciering, maar ook de problemen door de verkiezingen werden besproken. Wel kosten, weinig inkomsten. Ook hier vroegen we om een vlottere levering van de financiële verslagen en bewijzen. Na het eten zijn we naar het land gaan kijken. Dit staat er prima bij. Je kan zien dat er hard gewerkt wordt. In het maïsveld heerst een rupsenplaag. Om die te bestrijden hebben we wat geld gegeven. Onderweg nog even bij de kippenfarm gestopt. De 50 kippen zagen er goed uit. Op weg naar Nyamonye waar we gaan slapen rijden we door Bondo. Daar stuitte we op drie blokkades. Verhitte mensen sloegen tegen de auto en eisten geld. We hadden weinig keus en zijn toch wel geschrokken van deze ervaring.

De volgende dag met de boot naar Mageta eiland. We gaan meteen naar het nieuwe stuk land. Het is groot, maar er is nog niets aan gedaan. Ze geven aan dat als we weer komen in februari het veld beplant zal zijn. Daarna lopen we naar het huis van Caroline, de coördinator. Daar staat de nieuwe kippenfarm met 50 mooie kippen. De vergadering met de weduwen met de inmiddels standaardagenda levert geen bijzonderheden op. Na te hebben gegeten vertrekken we weer met de boot voor een vergadering in Nyamonye, waar de

weduwen al zaten te wachten. In Nyamonye bleek een aantal mensen Luus niet bij naam te kennen. Een mooie aanleiding om de foto van het Nederlandse bestuur te laten zien en uit te leggen wat ze zoal doen en dat beslissingen over het geld door deze vijf mensen worden genomen. Dezelfde opbouw van de vergadering als bij de andere groepen. In januari had Luus een beloning beloofd als het nieuwe stuk grond goed benut werd. Ze waren aangenaam verrast toen ze die ook kregen na de goede resultaten die ze konden melden. Hier werd tevens medegedeeld dat we in Nyamonye in 2019 gaan afbouwen.

Zondag 15 oktober, Anne heeft slecht geslapen door ongerustheid over onze veiligheid. Vandaag start de vergadering met de coördinatoren en voorzitters van Kisumu-west pas twee uur na de afgesproken tijd. Laatkomers moeten bovendien een boete betalen. Het geïnde geld wordt besteed aan pennen en papier. Tijdens de vergadering blijkt dat het verhaal van de afbouw door Anne gesteund wordt, ook al komt ze uit Nyamonye en is dat de eerste plaats waar hier de afbouw begint. Fijn om een hoofd-coördinator te hebben die dit durft te uiten. Tijdens de vergadering wordt onderling volop gediscussieerd over de hulpvragen voor 2018 binnen de drie prioriteiten. Ook hier afgesproken dat we de definitieve aanvraag voor

1 december krijgen.

De mensen in onze omgeving en ook onze contacten uit Kisumu adviseren om zo snel mogelijk naar Kisumu te gaan. Dus besluiten we noodgedwongen door de rellen in Siaya en Bondo, ons programma voor de komende dagen aan te passen. We vertrekken rond 17.00u naar Kisumu en dus komen we dit werkbezoek niet in de dorpen Bondo en Siaya.

We blijven enkele dagen in Kisumu. I.v.m. de rellen gaan we zo min mogelijk de deur uit. Af en toe horen we dat er geschoten wordt. De afspraken die we hebben passen we aan en we laten de mensen naar ons toe komen. De kaarten, kettingen en kerststalletjes voor verkoop in Nederland worden eveneens gebracht. Er blijkt toch onverwachts een rustige dag te zijn, waarop we onze bankzaken zijn gaan regelen. Tevens hebben we toen een bezoek gebracht bij een ander guesthouse om hier eventueel in de toekomst gebruik van te maken. Florence kwam trots het eigendomsbewijs van de farm brengen. Eindelijk is het gelukt, om alles op één akte te krijgen. Met Olga hebben we in een tweede gesprek uitgelegd wat er bij de taak van hoofdcoördinator komt kijken. Ook de vergoeding die ze voor het werk krijgt zolang ze door Florence wordt ingewerkt. Ze wil heel graag meteen beginnen en Florence is daar blij mee. Omdat het in Ahero en Awasi rustig is gebleven besluiten we toch de bezoeken van de laatste twee dorpen in Kisumu-west; Awasi en Nduru door te laten gaan.

Zoals gebruikelijk bespreken we de avond voorafgaand aan een dorpsbezoek onze aantekeningen van de vorige werkbezoeken. In Nduru hebben we de laatste keer nogal wat kritiek geuit op hun werkwijze en verantwoording en adviezen gegeven hoe dit te verbeteren. De start was niet goed, want de verantwoordingsbewijzen, die we enkele dagen eerder hebben ontvangen, kostten ons met zijn drieën ongeveer drie uur om te ordenen. We waren niet echt tevreden over hetgeen we aantroffen. Tijdens de bijeenkomst bleek ook nog eens dat de groepsresultaten ons niet konden bekoren. Wel werd er weer om giften gevraagd, die niet tot bedrijvigheid (prioriteit 1) leiden. De vorige keer hebben we aangegeven hier te stoppen wanneer het niet beter zou gaan. Hier moesten we wat mee. We besloten tot een intern overleg waar alleen Florence bij was. Toen we de vergadering voortzetten, was de spanning om te snijden. Luus deelde het resultaat mede. We stoppen hier voor een jaar en na dat jaar zal het aantoonbaar beter moeten zijn, anders stoppen we helemaal. Die boodschap kwam hard aan. Omdat we vonden dat de kinderen hier niet de dupe van hoeven te worden, gaan we volgend jaar nog wel door met het schoolgeld. In september/oktober 2018 bekijken we de situatie opnieuw. Een van de weduwen probeerde op het gevoel van Luus te werken, waarop Luus aangaf dat ze het aan zichzelf te danken hebben. We hebben lang geduld gehad.

Na een uitvoerig gesprek met Florence over de boekhouding en de invulling van de taken van Olga, gaan we naar het laatste dorp Awasi. De bijeenkomst is in het business centre. Tegen onze verwachting in was er een grote opkomst en werden we hartelijk ontvangen. Tenslotte weten ze al dat ze volgend jaar geen schoolgeld meer krijgen voor nieuwe scholieren. Het eigendomsbewijs van het suikerrietveld in Mibasi is nog steeds niet boven water. De weduwen zijn bang dat het land op een bepaald moment door iemand wordt opgeëist. Bij het landbureau staat het eigendom echter nog steeds op naam van de weduwen. Nieuwe papieren kosten geld, er dient een oproep in de krant geplaatst te worden en dan kan de rechtbank besluiten of het rechtsgeldig is. Daarna kunnen er pas nieuwe papieren gemaakt worden. We besluiten deze eenmalige kosten voor onze rekening te nemen, want het zou jammer zijn dat zo'n goed stuk land voor de weduwen verloren gaat. Juist nu we in dit dorp gaan stoppen. De vergadering wordt zingend afgesloten en ondanks alles zien we vrolijke gezichten.

's Avonds komt onze oude chauffeur Jared nog even langs. Hij heeft een betere baan en zegt veel waardering voor de weduwen te hebben en daarom voor een nieuwe chauffeur heeft gezorgd.

We vertrekken maandag 23 oktober naar huis. We hebben geen problemen in Kisumu op weg naar het vliegveld. Precies op tijd, want de dag dat we thuis arriveren zien we de gigantische problemen in Kisumu op TV. Toch raar om dat te zien en eerlijk gezegd waren we toch wel blij dat we ondanks alles gezond thuis waren gekomen.

Het was een reis met de nodige spanning, maar ook met veel voldoening.